

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Четверика Віктора Костянтиновича**
на тему: **«Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії ХХ–ХХІ століть»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність дисертаційної роботи. Тема репрезентованої здобувачем дисертації є актуальною та новою. Безумовно, цікавим є задум наукової роботи. Естетичні можливості ступенів порівняння не були предметом спеціального дослідження, а вони, як показано в дисертації, є важливою одиницею «граматики поезії» (за Р. Якобсоном), що спроможні створювати в поетичному мовленні особливі змістовні ефекти. Важливо й те, що робота здобувача розвиває плідні оригінальні ідеї не лише наукового керівника щодо граматики поетичного тексту, а й загалом ідеї Харківської філологічної школи, закладені в працях О.О. Потебні та його послідовників.

Окремо варто зазначити, що форми ступенювання, що функціонують у просторі сучасної віршованої мови та поетичних текстах, детально не розглядалися щодо їхнього експресивного та виражального потенціалу, який формує особливі поетичні смисли, що, зі свого боку, акцентує увагу на необхідності розроблення теми та напряму, у якому виконана робота.

Проблематика репрезентованої дисертаційної роботи визначена необхідністю опису формування, семантики, експресивного потенціалу, функціонування компаративних і суперлативних форм (як нормативно здатних до цього частин мови, так і нестандартних форм ступенювання частин мов, які системно не схильні до таких формоутворень), а також їхнього статусу в сучасній віршованій мові; тематика дослідження є практично спрямованою, актуальною та перспективною для подальших наукових розвідок у галузі слов'янських мов в українському науковому просторі.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано як складник науково-дослідної теми кафедри зарубіжної літератури і слов'янських мов імені Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Закономірності функціонування слов'янських мов: динамічний, прагматичний і методичний аспекти» (державний реєстраційний номер 0117U000812 від 24 березня 2017 року).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *уперше* здійснено комплексний аналіз функціонування компаративних і суперлативних форм і значень на матеріалі поетичного тексту (віршів і віршових фрагментів російськомовної поезії ХХ–ХХІ століть), та їхнього експресивного потенціалу; *уперше* проаналізовано особливості функціонування компаративних і суперлативних одиниць у структурі поетичного тексту з урахуванням їхньої здатності актуалізувати граматичний потенціал; *схарактеризовано* роль компаративних і суперлативних форм у структурі віршованого твору й поетичному смислотворенні; *проаналізовано* здатність утворення компаративних та суперлативних форм на основі низки морфологічних одиниць, які нормативно не схильні до подібних процесів.

Практична значущість роботи полягає в тому, що дослідником представлено комплексний аналіз низки поетичних текстів із компаративними й суперлативними формами, який можна використовувати в курсах лінгвістичного аналізу тексту, стилістики, а також на заняттях із лінгвопоетики й поетичної граматики для здобувачів вищої освіти філологічного спрямування. Варто зазначити, що репрезентоване дослідження є присутнім складником дослідження експресивного та виражального потенціалу низки морфологічних одиниць, які потенційно здатні до градування значень, закладених у їхню семантику, а отже, й до ступенювання, і може стати частиною комплексної поетичної граматики української та російської (і інших слов'янських) мов. Загалом, робота має практичну спрямованість та може бути використана як базова з обраної галузі

дослідження для подальших наукових розвідок, оскільки містить багато унікального теоретичного і практичного матеріалу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі наукові положення та висновки, які сформульовані в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням. Наукові положення, висновки – науково цінні, достовірні, впливають із фактичного матеріалу.

Характеристика основних положень роботи. Презентована робота має чітку, ретельно виважену композицію, яка є стандартною для робіт подібного характеру. Дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних першоджерел. Список використаних джерел містить 289 найменувань.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів. У *першому* розділі розглядаються теоретичні й методологічні основи дослідження ступенів порівняння в мові поезії, у *другому* універсальні способи актуалізації форм компаратива й суперлатива в поетичному тексті, у *третьому* – функціонування компаративних та суперлативних форм у поетичних ідіостилях.

Мета роботи, як її формулює автор, «полягає в дослідженні закономірностей функціонування компаративних і суперлативних форм, способів актуалізації граматичних значень таких форм і особливостей формування поетичних смислів на основі морфологічної семантики, а також у спробі схарактеризувати продуктивність таких форм і визначити їхнє місце в площині мовної системи та відносно норми». Зміст та висновки роботи свідчать про те, що сформульовану мету цілком досягнуто, а пов'язані з нею завдання виконано.

Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, які опубліковані автором. Автор репрезентованого дослідження має достатню кількість наукових публікацій (відповідно до чинних вимог МОН України), що відображають тему та основний зміст дисертаційного дослідження. А саме автором опубліковано 14 наукових праць, із яких 4 статті в наукових журналах і збірниках, затверджених МОН України в якості провідних спеціалізованих видань; 10 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, із них: 3 публікації тез у зарубіжних наукових виданнях, 5 тез доповідей у міжнародних конференціях, 2 тез доповідей на Всеукраїнських наукових конференціях.

Загалом представлена дисертація викладена чітко, лаконічно, науковим стилем мовлення.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації:

1. У певних місцях роботи наведені цитати та посилання на теоретичні праці в галузі граматичного статусу прикметників та інших частин мови, але бракує детального аналізу зазначених матеріалів. Недостатньо повно відображена власна позиція здобувача щодо низки використаного спектру наукових думок, що потребує більш чітких і присутніх коментарів щодо власної позиції дослідника.

2. У дисертації розглянуті, крім нормативних частин мови, які можуть утворювати ступені порівняння, й інші частини мови, які потенційно їх утворюють у віршовому тексті. Однак незрозумілим залишається вибір саме тих частин мови, які описані в роботі. Більш детального опису потребували критерії, на основі яких був зроблений такий вибір, та що саме впливає на можливість таких формоутворень.

3. Робота містить низку неточностей орфографічного та стилістичного характеру.

Однак, варто зауважити, що для загального поцінування роботи висловлені зауваження не мають принципового значення.

Висновок. Дисертаційна робота Четверика Віктора Костянтиновича «Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії ХХ–ХХІ століть» є самостійним і завершеним дослідженням на правах рукопису, яке виконано здобувачем особисто за актуальною темою з використанням адекватних методів наукового пошуку. Робота характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати проведених здобувачем досліджень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача в науку та достатньо повно оприлюднені в наукових працях здобувача, за своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням. Дисертація відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року), а її автор – Четверик Віктор Костянтинович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної літератури
та слов'янських мов імені Михайла Гетманця
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Іван СТЕПАНЧЕНКО

